

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет економіки та управління
Кафедра фінансів

ЗАТВЕРДЖЕНО»
Вчена рада Факультету
економіки та управління
Протокол № 9 від 16 жовтня 2024 р.
Голова Вченої Ради
Алла Шлапак

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
для здобувачів

спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”
освітнього рівня першого (бакалаврського)
освітньої програми 072.00.01 “Фінанси і кредит”

Розглянуто і затверджено
на засіданні кафедри фінансів
Протокол № 8 від 11 вересня 2024 р.
Завідувач кафедри

А.Ю.Рамський

Укладачі:

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів ***Рамський А.Ю.***
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ***Нечипоренко А.В.***
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів ***Васечко Л.І.***
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів ***Казак О.О.***
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів ***Обушний С.М.***
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів ***Сулима М.О.***

Рецензенти:

Венгер В.В. - доктор економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»;
Житар М.О. - доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Методичні рекомендації до підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фінансів Факультету економіки та управління

Рамський А.Ю., Нечипоренко А.В., Васечко Л.І., Казак О.О., Обушний С.М., Сулима М.О. Методичні рекомендації до підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”. Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024. 38 с.

Наведені вимоги до підготовки, виконання та захисту кваліфікаційної роботи бакалавра, викладені рекомендації щодо змісту та структури роботи, вимоги до її оформлення; порядок підготовки та орієнтовні терміни представлення роботи, наведені необхідні зразки і додатки.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Підготовка до написання кваліфікаційної роботи та систематизація наукової інформації	5
1.1. Організація виконання кваліфікаційної роботи	5
1.2. Особливості вибору теми	5
1.3. Складання змісту кваліфікаційної роботи	6
1.4. Вивчення, аналіз літератури та відбір фактичного матеріалу	7
Розділ 2. Проведення дослідження та вимоги до змісту кваліфікаційної роботи	8
2.1. Основні вимоги до структури кваліфікаційної роботи	8
2.2. Структурні елементи вступу	9
2.3. Загальні вимоги до написання основної (змістовної) частини та висновків	11
2.4. Бібліографічний список використаних джерел та додатки	12
Розділ 3. Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи	14
3.1. Технічні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи	14
3.2. Оформлення допоміжних матеріалів (рисунок, графіки, таблиці, посилання)	14
3.3. Стилістично-мовне оформлення кваліфікаційної роботи	19
3.4. Загальні правила цитування та посилання на використані літературні джерела	20
3.5. Загальні правила бібліографічного опису літературних джерел	21
Розділ 4. Порядок захисту кваліфікаційної роботи	22
4.1. Основні документи, що подаються до Екзаменаційної комісії	22
4.2. Підготовка студента-бакалавра до захисту кваліфікаційної роботи	22
4.3. Організація процедури публічного захисту кваліфікаційної роботи	23
4.4. Загальні критерії оцінювання кваліфікаційної роботи	24
Список використаних джерел	27
Додатки	
Додаток А. Зразок оформлення титульної сторінки	28
Додаток Б. Зразок завдання на виконання кваліфікаційної роботи	29
Додаток В. Індивідуальний робочий план виконання кваліфікаційної роботи	30
Додаток Д. Зразок оформлення анотації до кваліфікаційної роботи	31
Додаток Е. Зразок оформлення змісту кваліфікаційної роботи	32
Додаток Ж. Приклади оформлення бібліографічного опису списку використаних джерел	33
Додаток З. Форма оформлення відгуку наукового керівника	36
Додаток К. Форма оформлення зовнішньої рецензії на кваліфікаційну роботу	37
Додаток Л. Довідка про автоматизовану перевірку кваліфікаційної роботи на плагіат	38

ВСТУП

Освітній ступінь бакалавра присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми, завершальним етапом якої є виконання та захист кваліфікаційної роботи бакалавра. Бакалавр повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, володіти методикою наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання і використання наукової інформації, бути спроможним до плідної науково-дослідної діяльності.

Кваліфікаційна робота бакалавра (далі – кваліфікаційна робота) – це самостійна науково-дослідна, творчо-аналітична робота, яка виконує кваліфікаційну функцію та готується з метою публічного захисту для отримання освітнього ступеня бакалавра.

Метою кваліфікаційної роботи є закріплення, поглиблення й узагальнення знань та вмінь для вирішення конкретних завдань, підтвердження кваліфікаційного рівня випускника, спектра та глибини його компетенцій у різних сферах та напрямках.

У процесі написання кваліфікаційної роботи здобувачі освітнього ступеня бакалавр повинні показати вміння правильно використовувати теоретичні положення фінансової науки для успішного виконання поставлених завдань, вміння користуватися науковим категоріально-понятійним апаратом, викладати свою точку зору з питань, які розглядаються, робити науково-обґрунтовані висновки і подавати конкретні пропозиції з досліджуваних питань.

Кваліфікаційна робота виконується на завершальному етапі фахової підготовки за освітнім ступенем бакалавр. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні завдання практичного характеру. Отже, виконання кваліфікаційної роботи є ефективною формою перевірки знань здобувачів, їхньої творчої та практичної підготовленості до аналітичної роботи, важливим засобом доведення досягнутого фахового рівня в обраній галузі знань.

У здобувачів, що приступають до роботи над кваліфікаційною роботою, завжди виникає багато питань, пов'язаних з методикою її написання, правилами оформлення та процедурою захисту. У методичних рекомендаціях розглянуто весь процес підготовки кваліфікаційної роботи від вибору її теми до її публічного захисту.

Матеріал з метою логіки його побудови розділений на чотири розділи.

Перший розділ містить питання, пов'язані з вибором теми для дослідження, його наступним плануванням, бібліографічним пошуком літературних джерел, їх вивченням і відбором з них необхідного матеріалу.

Другий розділ розкриває основні вимоги до змісту кваліфікаційної роботи та особливості проведення наукового дослідження. Розглянуто структуру роботи, структурні елементи вступу, методика написання основної (змістовної) частини, висновків, загальноприйняті правила оформлення бібліографічного апарату та додатків.

Третій розділ узагальнює вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи, а саме технічні вимоги, оформлення допоміжних матеріалів. Приділено увагу стилістично-мовному оформленню кваліфікаційної роботи, загальним правилам цитування та посилання на використані літературні джерела.

У четвертому розділі мова йде про порядок публічного захисту кваліфікаційної роботи бакалавра. Надаються відомості про підготовку необхідних документів, що подаються до Екзаменаційної комісії, підготовку здобувача до виступу на її засіданні, а також розглянуто процедуру публічного захисту кваліфікаційної роботи.

Методичні рекомендації виконано в значній мірі на базі стандартів та інструкцій, які визначають правила оформлення наукових праць, що направляються до друку. Враховано накопичений досвід науково-педагогічної роботи в частині підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» кафедрою фінансів Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Організація виконання кваліфікаційної роботи

Послідовність та хід виконання кваліфікаційної роботи бакалавра наступний:

1. Обрання теми кваліфікаційної роботи та її реєстрація.
2. Робота над планом кваліфікаційної роботи.
3. Підбір літературних джерел за обраною темою.
4. Опрацювання нормативно-правової бази з обраного напрямку дослідження.
5. Затвердження плану кваліфікаційної роботи.
6. Безпосереднє написання теоретичної, пошуково-аналітичної та практичної частини кваліфікаційної роботи бакалавра з постійній плідній співпраці з науковим керівником.
7. Здача кваліфікаційної роботи на перевірку науковому керівнику.
8. Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра.
9. Перевірка кваліфікаційної роботи на предмет наявного в ній плагіату.
10. Безпосередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра.

В ході написання кваліфікаційної роботи студент зобов'язаний:

- користуючись інформаційним і методичним забезпеченням самостійно виконати кваліфікаційну роботу;
- повсякчас консультиватись з науковим керівником;
- усувати своєчасно зауваження, що надані науковим керівником, оперативно реагувати на вказівки керівника, здорово сприймати рекомендації в частині доопрацювань;
- представити на перевірку, не пізніше ніж за 10 днів до попереднього захисту, науковому керівнику виконану кваліфікаційну роботу;
- підготувати якісну презентацію у програмі PowerPoint, що розкривала б зміст доповіді по основних положеннях кваліфікаційної роботи.

Успішне виконання кваліфікаційної роботи вимагає від студента:

- ознайомитись з методичними рекомендаціями щодо підготовки кваліфікаційної роботи;
- здійснити критичний аналіз вітчизняних та закордонних нормативних документів та літературних джерел, що мають пряме або опосередковане відношення до теми кваліфікаційної роботи;
- окреслити структуру роботи;
- базуючись на актуальному та достовірному, в рамках проблеми дослідження, статистичному матеріалі, представити динаміку низки фінансово-економічних показників, що розкривають тему кваліфікаційної роботи бакалавра, провести їх ґрунтовний аналіз та надати аргументовані висновки;
- представити актуальні загальні висновки та запропонувати напрями подальшого розвитку в межах тематики кваліфікаційної роботи;
- оформити кваліфікаційну роботу з дотриманням вимог, що висуваються до оформлення такого типу науково-практичного дослідження.

1.2. Особливості вибору теми

Вибір теми кваліфікаційної роботи є відповідальним етапом виконання кваліфікаційної роботи бакалавра. Тема кваліфікаційної роботи повинна бути пов'язана із сферою наукових інтересів наукового керівника та із науково-дослідною темою кафедри. Зазвичай тема кваліфікаційної роботи обирається студентом самостійно із запропонованого кафедрою переліку тем кваліфікаційних робіт. Допускається ситуація обрання теми кваліфікаційної

роботи позапропонованим переліком, за науковими інтересами студента, якщо попередньо були опубліковані доповіді на науково-практичних конференціях. Якщо студент зацікавився дослідженням сучасної проблеми, яка не увійшла до переліку запропонованих тем, і за якою у нього немає публікацій, то у такому випадку вибір теми кваліфікаційної роботи погоджується із завідувачем кафедри. За кожною попередньо обраною темою кваліфікаційної роботи студент може отримати кваліфіковану консультацію викладачів кафедри.

Визначаючи тему кваліфікаційної роботи, студенту доцільно ознайомитися із науковими працями викладачів кафедри, з науковими працями інших вчених за обраним науковим напрямом, з новітніми результатами наукових досліджень. При обранні теми кваліфікаційної роботи бажано враховувати місце проходження виробничої практики та можливість використання форм звітності бази практики. Доцільно також враховувати тематику власних наукових праць: виступів на наукових гуртках та на конференціях, опублікованих тез доповідей і статей, тематику захищених курсових робіт з фінансових та економічних навчальних дисциплін.

Попередня робота з науковими джерелами надасть можливість більш чітко визначитися із темою кваліфікаційної роботи та сформує спроможність обґрунтувати у подальшому актуальність обраного наукового напрямку кваліфікаційної роботи. При вивченні наукових джерел за обраною тематикою необхідно звертати увагу на формування вченими мети та задач дослідження. У побудові фраз, які характеризують мету наукового дослідження, вітається лаконічність та конкретність. Після ознайомлення із науковими джерелами за обраною попередньо темою кваліфікаційної роботи студент разом із науковим керівником формує остаточно тему роботи, обґрунтовують актуальність, мету та задачі дослідження.

Тема кваліфікаційної роботи має бути стислою, конкретною, відповідати спеціальності та суті проблеми, яку планується досліджувати, вказувати на предмет і мету дослідження певної проблематики. У назві не бажано використовувати ускладнену, узагальнюючу чи псевдонаукову термінологію. У назві треба уникати слів "Дослідження...", "Вивчення...".

Всі обрані студентами теми кваліфікаційних робіт проходять обговорення та затвердження на засіданні кафедри. На засіданні кафедри перевіряється відповідність обраної студентом теми кваліфікаційної роботи тематичній спрямованості праць наукового керівника. Після проходження обговорення на засіданні кафедри теми кваліфікаційних робіт подаються на розгляд на Вчену раду факультету. Після остаточного затвердження Вченою радою факультету тема кваліфікаційної роботи закріплюється за студентом.

Студент має виконувати кваліфікаційну роботу в рамках розробленого календарного плану виконання кваліфікаційної роботи бакалавра.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи не має права надавати відгук на роботу, а завідувач кафедри допускати кваліфікаційну роботу до захисту, якщо назва теми не відповідає затвердженій.

1.3. Складання змісту кваліфікаційної роботи

Зміст кваліфікаційної роботи має носити індивідуальний, творчо-науковий, практико-орієнтований характер. Він має відображати напрям дослідження, постановку окремих питань та окреслити шляхи їх вирішення.

Основну ідею кваліфікаційної роботи повинен відображати початковий варіант плану. При його формуванні варто вказати зміст окремих розділів та підрозділів з представленням можливої послідовності викладу матеріалу. Робочий план має закладати можливості творчо-креативного розвитку ідей студента. Можливі зміни у змісті можуть мати місце за умов виявлення нових даних, що викликають практичне й теоретичне зацікавлення студента.

Науковий керівник долучається до складання кінцевого варіанту змісту кваліфікаційної роботи студента та корегує його до найбільш оптимального, з вказанням конкретних термінів виконання роботи та окремих її етапів. У встановлені терміни студент звітує перед керівником про хід виконання й ступінь готовності кваліфікаційної роботи, що дає підстави науковому керівнику прийняти об'єктивне рішення про допуск кваліфікаційної роботи до захисту.

1.4. Вивчення, аналіз літератури та відбір фактичного матеріалу

Кваліфікаційну роботу бакалавра студент виконує на основі глибокого вивчення літератури за темою дослідження. Слід розпочати роботу з опрацювання нормативно-правової бази. Крім того, студент повинен докладно вивчити матеріали підручників і навчальних посібників, ознайомитись з додатковою літературою за обраною темою: монографіями і фаховими статтями. Слід також скористатися інформацією, статистичними даними, що містяться в інших періодичних виданнях. При вивченні літератури студент повинен використовувати публікації останніх років.

Усі запозичення незалежно від їх характеру (основні положення тексту, таблиці, статистичні матеріали, цитати) повинні бути підтверджені посиланням на джерела. Якщо виписка, зроблена з книги або брошури, то вказується: прізвище, ініціали автора, назва книги, місце і рік її видання, та зазначається номер сторінки звідки запозичається інформація. В посиланнях на журнали необхідно зазначати рік видання, номер, сторінки.

Усі опрацьовані літературні джерела включаються до списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 2. ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Основні вимоги до структури кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота подається до захисту у наступній послідовності її компонентів:

- титульна сторінка (*Додаток А*);
- завдання на виконання кваліфікаційної роботи (*Додаток Б*);
- індивідуальний робочий план виконання кваліфікаційної роботи (*Додаток В*);
- анотація (*Додаток Д*);
- зміст (*Додаток Е*);
- перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідності);
- вступ;
- основна (змістовна) частина;
- висновки;
- список використаних джерел (*Додаток Ж*);
- додатки;
- відгук наукового керівника (*Додаток З*);
- зовнішня рецензія (*Додаток К*);
- довідка про автоматизовану перевірку кваліфікаційної роботи на плагіат відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права” (*Додаток Л*);
- скан-копії власних публікацій за темою кваліфікаційного дослідження (за наявності).

Обов'язковими є всі зазначені структурні компоненти кваліфікаційної роботи за винятком переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів та скан-копії публікацій за темою кваліфікаційної роботи.

Всі структурні компоненти у вище зазначеній послідовності складаються та прошиваються у спільну палітурку. Виняток становить відгук наукового керівника, зовнішня рецензія, довідка про автоматизовану перевірку кваліфікаційної роботи на плагіат та скан-копії публікацій за темою кваліфікаційного дослідження. Зазначені компоненти вкладаються у підшиті в палітурку файли наприкінці кваліфікаційної роботи.

Обсяг кваліфікаційної роботи складає не менше 60-70 сторінок без додатків (*табл. 2.1*).

Таблиця 2.1

Рекомендований обсяг частин роботи

Найменування структурних елементів роботи	Кількість сторінок
Титульна сторінка	1
Завдання та календарний план	2
Анотація	1
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за наявності)	1
Зміст	1
Вступ	2-3
Основна (змістовна) частина	50-55
Висновки	2-3
Список використаних джерел	3-4
Додатки	

Обсяги основної (змістовної) частини: теоретична частина (розділ 1) складає від 1/4 до 1/3 загального обсягу, розділи 2 та 3 (аналітичний та практичний (проектний)) – від 2/3 до 3/4. Відповідно може бути зменшена кількість підрозділів в рамках розділу. Не є обмеженими в своєму обсязі та кількості додатки. Статистичний матеріал потрібно представити в табличному та графічному вигляді й проаналізувати. Цифровий матеріал наводиться з обов'язковим вказанням джерела походження.

2.2. Структурні елементи вступу

Головним призначенням вступу як важливої частини кваліфікаційної роботи бакалавра є розкриття сутності наукової проблеми, обґрунтування її актуальності та необхідності дослідження. До структурних елементів вступу відносяться складові проведеного дослідження у наступній послідовності:

- актуальність дослідження;
- мета дослідження;
- завдання дослідження;
- об'єкт та предмет дослідження;
- методи дослідження;
- практичне значення одержаних результатів;
- інформаційна база дослідження;
- структура кваліфікаційної роботи.

Актуальність дослідження розкриває важливість та необхідність обраної теми для поглиблення теоретичних та практичних аспектів вирішення конкретної проблеми у певній науковій галузі. На основі критичного аналізу літературних джерел необхідно обґрунтувати доцільність дослідження наукової проблеми для розвитку відповідної галузі науки. Актуальність дослідження має наступну послідовність викладання матеріалу: об'єктивна оцінка сучасного стану проблеми, виявлення особливостей процесу, існуючі наукові результати, обґрунтування недостатності вивчення окремих аспектів проблеми та окреслення напрямків подальших наукових досліджень, що обумовлює вибір теми кваліфікаційної роботи та виносить обрану наукову проблематику на новий рівень актуальності. У наступному абзаці доцільно вказати наукові підходи або наукові школи, окремих їх представників, які вивчали різні аспекти досліджуваної проблеми. На основі порівняння та урахування вагомості наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених акцентувати увагу на частинах проблеми, які є недостатньо дослідженими та потребують подальших наукових розвідок.

Мета дослідження – це кінцевий науковий результат виконання кваліфікаційної роботи. Формулювання мети має відповідати на три ключові питання: «На основі чого проводиться дослідження?», «Що очікується в результаті дослідження?» та «Для чого проводиться дослідження? (критерій дослідження)».

Наприклад: «Мета кваліфікаційної роботи – на основі вивчення кращих європейських практик розробити концептуальний підхід до вдосконалення системи обов'язкового медичного страхування в Україні для підвищення рівня соціального захисту населення та забезпечення економічного добробуту в суспільстві».

Завдання дослідження є покроковим алгоритмом досягнення мети. Вони мають містити як теоретичний, так і практичний аспекти роботи, чітко демонструвати послідовність виконання дослідження. Завдання дослідження розкривають зміст предмета дослідження у вигляді стислих і конкретних тез: «вивчити...», «виявити...», «проаналізувати...», «оцінити...», «запропонувати...», «розробити...», «апробувати...». Важливо, що назви розділів мають відповідати завданням дослідження.

Обов'язковим елементом вступу є формулювання *об'єкта й предмета дослідження*.

Об'єкт дослідження спрямований на процес пізнання. Це явище, що породжує проблематику дослідження. Об'єктами можуть виступати економічні процеси, що вивчаються окремо або комплексно з урахуванням позитивних і негативних чинників, які впливають на їх перебіг, функціонування тощо. Сукупність особливих законів і закономірностей функціонування і розвитку об'єкта дослідження складає предмет конкретної науки.

Предмет дослідження – це чітко окреслений аспект наукового вивчення процесу чи явища в межах об'єкта. Предметом дослідження є найбільш значущі властивості, особливості об'єкта, які підлягають вивченню, тобто те, що найвиразніше відображає цю суперечливість. Об'єкт та предмет дослідження є взаємопов'язаними структурними елементами та співвідносяться між собою як загальне і часткове. Проте, предмет дослідження є більш

вужким за своїм розумінням, ніж об'єкт. Важливо пам'ятати, що конкретизація предмету дослідження сприяє підсиленню змістовності та глибини проведеного дослідження.

Наприклад: Об'єктом дослідження є процес вдосконалення механізму розвитку особистого страхування в Україні. Предметом дослідження є напрями розвитку особистого страхування в Україні.

Методи дослідження – перелік методик, застосованих на теоретичному та емпіричному рівнях дослідження, які підпорядковані вирішенню конкретного завдання. У кваліфікаційній роботі надається перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої мети та вирішення окреслених завдань. Тобто необхідно перерахувати не абстрактно, а конкретно, що саме досліджувалося тим чи іншим методом. Це дозволить встановити логічність та прийнятність застосування саме обраних методів дослідження.

Знання методів має величезне практичне значення, адже допомагає відокремити "істотне" від "другорядного", намітити шлях проходження від "невідомого" до "відомого", від "простого" до "складного", від "передумов" до "висновків". Головне призначення будь-якого наукового метода – на основі відповідних принципів (вимог, приписів тощо) забезпечити успішне вирішення певних пізнавальних і практичних проблем, прирощення знання, оптимальне функціонування і розвиток тих чи інших об'єктів.

Наприклад, серед методів дослідження у кваліфікаційній роботі можуть бути обрані наступні:

- аналіз – метод дослідження, за допомогою якого об'єкт дослідження уявно або практично розкладається на складові частини з метою більш детального його вивчення. В наукових дослідженнях застосовують кілька видів аналізу. Аналіз як метод досліджень використовують у зв'язку із синтезом.

- синтез – поєднання окремих проаналізованих частин об'єкту дослідження або кількох об'єктів в єдине ціле. Мета синтезу – на підставі детального аналізу отримати необхідні дані для більш повних висновків та узагальнень. Певною мірою синтез протилежний аналізу, але вони взаємозалежні та взаємообумовлені.

- індукція – метод дослідження, за допомогою якого судження ведуться від фактів до конкретних висновків.

- дедукція – метод дослідження, який дає можливість за допомогою аналізу загальних положень і фактів перейти до часткових і поодиноких висновків.

- аналогія – метод дослідження, завдяки якому знання про відомі вже об'єкти, предмети та явища переносяться на інші, ще невідомі, але схожі із відомими і вже раніше вивченими. При цьому висновок робиться за аналогією. Оскільки ізольовано взята аналогія не має доказової сили, то її треба використовувати разом з іншими методами пізнання, додержуючи таких вимог: аналогія має ґрунтуватись на істотних ознаках і більшому числі загальних властивостей; зв'язки між порівнюваними ознаками повинні бути тісними; аналогія як метод має показати не лише схожість об'єктів, а й різницю між ними. Метод аналогій, застосований на подібності показників, предметів і явищ, є основою моделювання.

- економіко-математичного моделювання – метод дослідження об'єктів, процесів і явищ на їх моделях. Сутністю моделювання є заміна об'єктів, які важко вивчати, спеціально створеними зручними моделями. Моделювання як метод застосовується разом з іншими методами, часто з експериментом і має назву модельного експерименту.

- узагальнення – метод, за допомогою якого уявно переходять від окремих фактів, явищ та процесів до ототожнювання у думках або від одного поняття чи судження до іншого, більш загального. Спочатку узагальнюють результати досліджень для кожного повторення, а потім для всього досліду в аналогічних умовах.

Практичне значення одержаних результатів – це відомості про практичне застосування одержаних результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання. Необхідно дати короткі відомості щодо впровадження результатів дослідження, які було отримано у кваліфікаційній роботі. Якщо кваліфікаційна робота носить більше теоретичний характер, то практична значимість може полягати в апробації наукових результатів

дослідження на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах, наукових публікаціях, актах про впровадження результатів на базах практики, використанні наукових розробок в освітньому процесі.

Інформаційною базою дослідження є сукупність наукових розробок вітчизняних та закордонних вчених; фундаментальні теоретичні положення економічної науки з проблематики дослідження; підручники; монографії; офіційні статистичні дані; документи нормативно-правового характеру; Інтернет-джерела (офіційні сайти); офіційна звітність підприємств, установ та організацій.

Структура кваліфікаційної роботи – це інформація про обсяг, кількість розділів, ілюстрацій, таблиць, використаних джерел та додатків.

Важливо пам'ятати, що остаточне редагування вступної частини доцільно виконувати на завершальній стадії дослідження, коли досліджувана проблема постає перед автором у повному обсязі. Завдання, об'єкт і предмет дослідження повинні відповідати структурі роботи і затвердженому змісту. Наповнення кожної частини кваліфікаційної роботи має визначатися її темою.

2.3. Загальні вимоги до написання основної (змістовної) частини та висновків

Кваліфікаційна робота складається з основної частини, яка поділяється на три розділи (нумерація складається з двох чисел, відокремлених крапкою: перша цифра – це номер розділу, друга цифра – номер підрозділу).

Зміст розділів та підрозділів має повністю розкривати тему кваліфікаційної роботи та відповідати поставленим завданням. Результати наукового дослідження, які відображено у розділах кваліфікаційної роботи, повинні викладатися науковою мовою, стисло, логічно й аргументовано. Кожний розділ починається з нової сторінки. В середині розділу кожний новий підрозділ відокремлюється від попереднього одним вільним рядком. Всі матеріали в середині розділу, що не є дуже важливими для розуміння рішення наукового завдання, або таблиці, які займають повну сторінку і більше, виносяться у Додатки.

Перший розділ кваліфікаційної роботи є теоретичним і має:

- розкрити сутність досліджуваного явища або проблеми, якому присвячена тема кваліфікаційної роботи, на основі самостійного аналізу теоретичного і, за необхідності, практичного матеріалу;
- сформулювати власну теоретичну позицію автора;
- виокремити питання чи аспекти, які потребують вивчення (вирішення), і яким буде присвячено другий та третій розділи кваліфікаційної роботи.

Слід коротко висвітлити еволюцію поглядів вчених на розвиток досліджуваної проблеми, її місце та роль в економічній науці та практиці. Необхідно відобразити ступінь розкриття проблеми в вітчизняній та зарубіжній науковій думці, проаналізувати різні теорії, концепції, дослідити основні чинники та закономірності, які впливають на стан і динаміку основних проблем досліджуваної сфери. Наприкінці першого розділу обґрунтовується вибір напрямку дослідження та формулюється методологічна база його проведення.

У другому (аналітичному) розділі кваліфікаційної роботи студентом проводиться комплексний аналіз фінансової та господарської діяльності на основі звітності баз переддипломної практики. Для дослідження проблеми за обраною темою кваліфікаційної роботи доцільно надати аналіз економічних механізмів, методик або моделей, які автор збирається використовувати. Надзвичайно важливо застосовувати критичний підхід до використання в практичній діяльності всього методичного матеріалу з проблеми, що досліджується студентом. Особливу увагу звертати на доцільність або недоцільність використання закордонних методик щодо аналізу або прогнозування економічних показників, зважаючи на розбіжність статистичної бази. Це дозволяє зробити правильні висновки в роботі з позиції захисту інтересів економіки України, її фінансової і банківської системи й розробити кваліфіковані рекомендації.

У *третьому (практичному) розділі кваліфікаційної роботи* використовується у повному обсязі зібраний практичний матеріал по об'єкту дослідження, на основі якого проводиться апробація результатів дослідження або розробляється інше вирішення виявлених у ході аналізу проблем. У третьому розділі потрібно сформулювати практичні заходи або рекомендації чи визначити напрями удосконалення або розвитку тієї сфери фінансово-кредитних відносин, що були предметом аналізу в попередніх розділах, запропонувати інші механізми, методи, інструменти, важелі практичної реалізації. Переконливість пропозицій і рекомендацій по вирішенню сформульованих проблем теоретичного та практичного характеру у третьому розділі кваліфікаційної роботи підтверджується шляхом проведенням розрахунків за запропонованими економіко-математичними методами і моделями, можливо за стандартними комп'ютерними програмами, а також за допомогою схем, графіків, таблиць і діаграм. Всі пропозиції, які розроблено та запропоновано до реалізації в умовах конкретної установи, повинні випливати з проведеного теоретичного та аналітичного дослідження у попередніх двох розділах кваліфікаційної роботи. Залежно від теми кваліфікаційної роботи в третьому розділі можна запропонувати із наведеними необхідними розрахунками та обґрунтуваннями: «бізнес-план», «інвестиційну пропозицію», «бюджетний план» запропонованого вирішення виявленої проблеми.

Кожний розділ кваліфікаційної роботи являє собою єдність теорії й практики, тому наприкінці кожного розділу потрібно робити логічний перехід до наступного розділу. Цим забезпечується послідовність у дослідженні обраної проблеми.

Після кожного розділу потрібно виокремлювати як самостійну рубрикацію підрозділ **«Висновки до розділу...»**, у якому автор кваліфікаційної роботи, у короткій формі вказує наукові результати та новизну дослідження. Наприкінці кожного розділу потрібно сформулювати висновки, які надають можливість ознайомитися із результатами дослідження у стислій формі. У висновках після кожного розділу викладається результати дослідження тільки цього розділу, враховуючи поставлені завдання, які відображено у ВСТУПІ до кваліфікаційної роботи. У «Висновках до розділу...» бажано проставляти нумерацію висновків, починаючи кожний висновок зі слів, який надають можливість підвести підсумок, наприклад: «У ході дослідження узагальнено...», «Визначено...», «На основі систематизації та аналізу наукових підходів до... зроблено висновок...», «Обґрунтовано...», «Доведено...». Якщо за проведеними дослідженнями, результати яких відображено у даному розділі, є опубліковані наукові праці (тези доповіді або стаття), то доцільно зробити наприкінці висновків до розділу допис фрази «Основні положення розділу опубліковано у наукових працях автора [12,13]».

Наприкінці кваліфікаційної роботи роблять загальні висновки за результатами проведеного дослідження, які розміщують у окремому розділі **ВИСНОВКИ**. Доцільно, щоб сутність зроблених висновків повністю відображала результат проведеного дослідження у розрізі поставлених у роботі завдань. Доцільно, щоб кількість висновків за роботою співпадала із кількістю завдань, які відображено у ВСТУПІ роботи. У висновках стисло по пунктах слід сформулювати основні результати, що виносяться на захист, викласти своє бачення застосування отриманих результатів теоретичних та практичних розробок, оцінити отримуваний позитивний ефект від їх використання, зробити власні висновки та рекомендації.

2.4. Бібліографічний список використаних джерел та додатки

Завершальною частиною кваліфікаційної роботи є складання бібліографічного списку використаних джерел. Цей перелік є однією з важливих структурних елементів кваліфікаційної роботи та демонструє ступінь вивчення обраної теми, глибину проведеного дослідження та творчу роботу автора. Бажано використовувати вітчизняні та зарубіжні джерела літератури, які є актуальними на сучасному етапі (приблизно 80 % літературних джерел має бути за останні п'ять років). Обсяг іноземної літератури – 7–10 джерел.

До бібліографічного списку використаних джерел мають бути включені роботи, які було використано при написанні кваліфікаційної роботи та аналізі окремих аспектів досліджуваної проблематики. Обов'язковою вимогою є включення літературних джерел, на які було зроблено посилання у тексті кваліфікаційної роботи.

Посилання на літературу подаються відповідно до прийнятих стандартів.

У списку використаної літератури можуть бути зазначені такі джерела інформації: документи законодавчого характеру, монографії, підручники, навчальні посібники, статті, тези доповідей конференцій, дисертації та автореферати, звіти, каталоги, описи до патентів і авторських свідоцтв, методичні вказівки, науково-популярні і художні твори, архівні матеріали, авторські публікації тощо. Рекомендована орієнтовна кількість використаних літературних джерел складає 40-45 найменувань.

Оформлення списку використаних джерел формується одним із наступних способів: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків; у хронологічному порядку. Приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 представлено у *Додатку Ж*.

Після списку використаних джерел рекомендовано розмістити додатки, що призначені для висвітлення додаткових та допоміжних матеріалів, та підтверджують основні положення роботи. Додатки необхідно починати з нової сторінки. У додаток можуть входити: бланки тестів та опитувальників, таблиці вихідних даних і результатів розрахунків, програми тренінгів та навчальних занять, схеми, рисунки, допоміжні розрахунки, звітність підприємств та організацій, методичні розробки тощо. Тобто у додатках розміщують матеріал, що підтверджує якість виконання завдань проведеного дослідження та є необхідним для повноти роботи, але включення його до основної частини роботи може змінити логічне та впорядковане уявлення про роботу; не може бути послідовно розміщено в основній частині роботи через великий обсяг або способи відтворення; може бути вилучений для широкого кола читачів, але є необхідним для фахівців.

Усі додатки розміщують в порядку появи посилань у тексті. Кожний додаток починається з нової сторінки, повинен мати заголовок, що друкується угорі малими літерами з першої великої літери симетрично до тексту сторінки. Над заголовком посередині рядка друкується слово "Додаток" і велика літера української абетки, якою позначається цей додаток (А, Б, В тощо), за винятком "Г, І, Ї, Є, Ї". Текст кожного додатка може бути поділений на розділи, що нумерують у його межах (наприклад А.1, А.2, тобто 1-й та 2-й відповідно розділи додатку А). Рисунки та таблиці у додатках позначаються відповідно до розділу, де існує посилання на відповідний додаток, вказавши порядковий номер (Рис. А.2.1., табл. К.1.3.)

РОЗДІЛ 3. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Технічні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота має бути виконана грамотно, написана зрозумілим науковим стилем, мати охайний вигляд, оформлена відповідно до технічних вимог, що висувають до робіт такого типу та бути переплетеною в тверду палітурку.

Кваліфікаційна робота готується з використанням комп'ютерної техніки й роздруковується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм).

Текст кваліфікаційної роботи друкується у текстовому редакторі MS Word, шрифтом Times New Roman, 14 кеглем з міжрядковим інтервалом 1,5. Текст кваліфікаційної роботи варто друкувати, в наступних розмірних полях:

- знизу та зверху – 20 мм;
- по лівому краю – 30 мм;
- по правому краю – 15 мм.

Орієнтація аркуша – книжкова. Альбомна орієнтація може використовуватися за потреби окремих таблиць, схем та рисунків. В ході написання кваліфікаційної роботи потрібно дотримуватися рівномірної цілісності, чіткості та контрастності тексту.

Прізвища, назви установ (організацій, фірм, підприємств, банків) та інші власні назви у кваліфікаційній роботі подаються мовою оригіналу. Словосполучення і скорочення слів у кваліфікаційній роботі допускаються відповідно до чинних стандартів з видавничої та бібліотечної справи.

На титульному аркуші вказують повну назву закладу вищої освіти, назву структурного підрозділу, ПІБ студента, назву академічної групи, тему роботи, спеціальність, дані про наукового керівника, місто та рік подання кваліфікаційної роботи до захисту (*Додаток А*).

Структурні елементи кваліфікаційної роботи наступні: ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ. Всі ці елементи друкуються великими літерами симетрично до тексту.

Відступ абзацний повинен дорівнювати 1,25 см та бути однаковим по всьому тексту кваліфікаційної роботи. Переноси слів у заголовках розділів, підрозділів та по тексту не допускаються. Кожний розділ кваліфікаційної роботи слід починати з нової сторінки.

Нумерація сторінок здійснюється арабськими цифрами та має бути наскрізною. Номер сторінки проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Титульний аркуш включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи, але номер сторінки на титульному аркуші не проставляється. Рисунки та таблиці, що розміщені на окремих сторінках, включаються до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи.

Розділи кваліфікаційної роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах викладення суті роботи та позначатися арабськими цифрами (*наприклад*: РОЗДІЛ 1.).

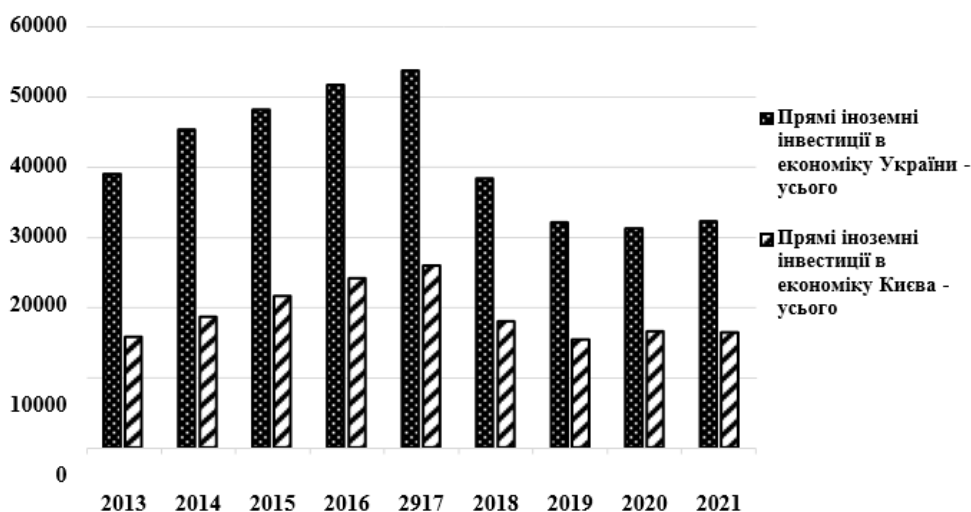
3.2. Оформлення допоміжних матеріалів (рисунки, графіки, таблиці, посилання)

Для наочності матеріалів дослідження та підсилення доказової бази проведеного аналізу, а також для пояснення теоретичної частини кваліфікаційної роботи, допускається ілюструвати її графіками, діаграмами, таблицями, схемами, фото тощо. Їх слід розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше та надавати у тексті роботи на них посилання у круглих дужках, наприклад (табл. 1.1) або (рис. 1.1), або на наступній сторінці, а за необхідності виносити у Додатки. За наявності у кваліфікаційній роботі таблиць, що доповнюють рисунки, таблиці слід розміщувати після графічного матеріалу. Рисунки і таблиці, які повністю розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Якщо рисунок не створений автором кваліфікаційної роботи, то необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права і надавати посилання на

джерело, з якого запозичено рисунок, позначаючи джерело квадратними дужками, наприклад [34].

Відомості, які наведено у вигляді графіків, діаграм, схем або фото називають рисунками. Під кожним рисунком розміщують його назву симетрично тексту. Назва повинна відображати зміст рисунка і бути короткою. Рисунки позначаються словом «Рис.» і нумеруються арабськими цифрами послідовно в межах розділу, за винятком рисунків, поданих у Додатках. Номер рисунку складається з номера розділу і порядкового номера рисунку, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Рис. 3.1» (перший рисунок третього розділу). Рисунки кожного Додатка позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням літери перед цифрою позначення Додатка (Рис. В. 3). Рисунок (діаграму, схему і т. ін.), як правило, слід виконувати на одній сторінці у чорно-білій гамі. Кольорових рисунків у роботі не допускається. Якщо рисунок не вміщується на одній сторінці, потрібно змінити масштаб рисунка.

Наприклад.

Рис. 2.1. Динаміка надходжень іноземних інвестицій в економіку України та в економіку міста Києва за період 2013-2021 рр., млн дол. США
Джерело: складено автором за даними [3, 4]

Цифровий матеріал, як правило, подається у формі таблиць, в яких відображають зазвичай як статистичні дані так і результати проведеного аналізу або розрахунків. Кожна **таблиця** обов'язково повинна мати змістовий заголовок. У назві (заголовку) таблиці доводиться інформація щодо об'єкту, суб'єкту, дати чи періоду, за який наводяться дані. Усі таблиці нумеруються в межах розділу незалежно від того у якому підрозділі вони розташовані. Перед назвою таблиці праворуч з прописної букви пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер арабськими цифрами.

Крапка після номера і назви таблиці не ставляться. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці в цьому розділі (*наприклад*: Таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу). Після таблиці обов'язково розміщується інформація щодо ступеня авторської оригінальності, наприклад: «Джерело: складено автором за даними [3, 4]». Таблиці, які розміщено у Додатках, нумеруються наступним чином: «Таблиця В.1», якщо таблицю наведено в додатку В. У тексті кваліфікаційної роботи обов'язково мають бути посилання на таблицю. Таблицю розміщують після першого посилання на неї в тексті, а за необхідності – у Додатку до роботи.

Бажано таблицю не розривати, якщо вона за своїм розміром в одну сторінку або менша від неї. Якщо таблиця за розміром більше, ніж одна сторінка, то потрібно підписати

перенесену на наступну сторінку частину таблиці у правому верхньому кутку наступним чином «Продовження табл. 2.1». Якщо таблицю не можна розташувати відразу ж після посилання на неї за браком місця на сторінці, то можна розташувати її на новій сторінці, а відразу ж за посиланням на неї розташувати текст кваліфікаційної роботи, який мав би йти після таблиці. Таким чином можна уникнути незаповнених місць на сторінці. Якщо рядки або стовпці таблиці виходять за формат сторінки, то можна поділити таблицю на частини, які розміщують одна під одною або поряд, при цьому повторюють її головну й бокову частини в кожній частині таблиці. У разі поділу таблиці на частини допускається її головну й бокову частини замінити пронумерованими арабськими цифрами стовпцями і (або) рядками першої частини. Якщо в кінці сторінки таблиця переривається і її продовження буде на наступній сторінці, то в першій частині таблиці нижню горизонтальну лінію, що обмежує таблицю, не креслять. Допускається розміщення таблиці вздовж довгого боку аркуша (альбомна орієнтація сторінки) таким чином, щоб її можна було читати з поворотом за годинниковою стрілкою. Заголовки граф таблиці друкують кеглем 10-12 з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині.

Таблиця 2.1

Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України за період 2013-2021 рр., млн. дол. США

Назва показника	Роки									Відхилення даних 2021 від 2013, %
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Прямі іноземні інвестиції в економіку України - усього	38 992,9	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	38 356,8	32 122,5	31 230,3	32 281,9	- 17,21

Джерело: складено автором за даними [3, 4]

Формули створюються за допомогою редактора формул і розташовуються безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині рядка. Вище і нижче кожної формули має бути залишено не менше одного вільного рядка.

Формули нумеруються арабськими цифрами, які друкують у круглих дужках, наскрізною нумерацією в межах розділу за винятком тих, які є в додатках. Номер формули друкують наприкінці рядка, на якому розташована формула, і складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад, формула (1.3) – третя формула першого розділу. Формули в додатках нумерують в межах кожного додатка окремо арабськими цифрами з додаванням перед цифрою літери, яка позначає додаток. *Наприклад:* ...у формулі (В. 1). Розшифровка символів і числових коефіцієнтів, які входять до формули, потрібно наводити безпосередньо після надрукованої формули в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Перший рядок пояснень символів формули починають без абзацу словом «де» без двокрапки, а потім кожного разу з нової строки наводять пояснення всіх символів, що складають формулу.

Переносити формули на наступний рядок допускається за правилами перенесення математичних виразів, а саме, тільки на знаках виконуваних операцій, повторюючи знак на початку наступного рядка. Якщо переносять формулу на знаковій операції множення, то використовують знак «×».

Формули, які не розділені текстом та йдуть одна за одною, відокремлюють комою. Посилання в тексті на порядкові номери формули наводять у круглих дужках. *Наприклад:* «...у формулі (2.2)». Якщо у формулі застосовують символи та позначення. Які закріплено відповідними стандартами або іншими документами, то використовують саме ці позначення.

Наприклад:

Розмір поточних витрат виробництва на 1 грн валової продукції:

$$E = \frac{\sum B}{B_n} \quad (2.2)$$

де $\sum B$ – виробничі витрати, грн;
 B_n – вартість валової продукції, грн.

Переліки у тексті кваліфікаційної роботи, можуть бути наведені всередині пунктів або підпунктів. Перед переліком ставлять двокрапку. Перед кожною позицією переліку можна ставити дефіс (перший рівень деталізації) або малу літеру української абетки з дужкою, або не нумеруючи. Для подальшої деталізації переліку (другий рівень деталізації) доцільно використовувати арабські цифри з дужкою. Переліки друкують малими літерами з абзацного відступу (перший рівень деталізації), або з відступом відносно місця розташування переліків першого рівня (другий рівень деталізації).

Наприклад:

- а) матеріальні витрати;
- б) витрати на оплату праці;
  - 1) витрати на основну заробітну плату;
  - 2) витрати на додаткову заробітну плату;
- в) амортизація.

Примітки вміщують у тексті кваліфікаційної роботи розташовують безпосередньо після тексту, таблиці, ілюстрації, яких вони стосуються, якщо виникає необхідність пояснення змісту тексту, таблиці або ілюстрації. Одну примітку не нумерують. Слово «Примітка» друкують з великої літери з абзацного відступу, не підкреслюють, після слова «Примітка» ставлять крапку і з великої літери в тому ж рядку подають текст примітки. Якщо є необхідність навести декілька приміток, то їх нумерують послідовно арабськими цифрами з крапкою. Після слова «Примітки» ставлять двокрапку і з нового рядка з абзацу після номера примітки з великої літери подають текст примітки.

Виносками допускається оформляти пояснення по окремих даних, наведених у тексті або таблицях кваліфікаційної роботи. Виноски позначають наскрізною нумерацією в межах одного розділу надрядковими знаками у вигляді арабських цифр (порядкових номерів). Знаки виноски проставляють безпосередньо після того слова, числа, символу, речення, до якого дають пояснення, та перед текстом пояснення. Текст виноски вміщують під таблицею або в

кінці сторінки й відокремлюють від таблиці або тексту лінією довжиною 30 – 40 мм, проведеною в лівій частині сторінки. Текст виноски починають з абзацного відступу і друкують з мінімальним міжрядковим інтервалом.

Посилання в тексті роботи на джерела зазначають порядковим номером за переліком наведеного наприкінці кваліфікаційної роботи списку використаних джерел, окресленими двома квадратними дужками, наприклад, «у роботах [1–7] ...», «у роботі [1, с. 28] ...».

У внутрішньотекстових посиланнях на наукові джерела, які включені у список використаних джерел, після згадування про нього або після цитати, вказують його номер в квадратних дужках, під яким він значиться у списку літератури, наприклад:

Ю.І. Зозуля [12] і П.О. Гусев [27] вважають ...

Якщо є посилання на певні сторінки наукової праці, то посилання оформлюють наступним чином:

У своїй роботі Ю.І. Зозуля [12, с. 18] писав ...

При посиланні на багатотомне наукове видання вказують також у квадратних дужках і номер тому, наприклад: [18, т. 1, с. 75].

Якщо посилаються одночасно на кілька робіт одного автора або на роботи декількох авторів, то в квадратних дужках вказуються номери цих робіт, наприклад:

В.А. Петренко, І.І. Иванов і Н.П. Глухів [5, 12, 15] вважають ...

Якщо у тексті кваліфікаційної роботи наводиться цитата із наукового джерела, то цитати з творів інших авторів або з офіційних документів потрібно відтворювати точно, зі збереженням усіх особливостей першоджерела. Якщо робота видавалася кілька разів, то слід цитувати її за останнім виданням. Фрази, які наведено у кваліфікаційній роботі як цитати, вкладають в лапки. Замість пропуску слів у цитаті ставлять три крапки, опускаючи розділові знаки перед або після трьох крапок. На початку цитати речення перше слово пишеться завжди з прописної літери, навіть якщо в оригіналі ця фраза починається з малої. Якщо в оригіналі йде курсив і т.п., то це слід відтворити і додати у дужках наступну інформацію: (*курсив авт.*). Якщо цитата застосовується посередині речення, то її перше слово пишеться з малої літери, навіть якщо в оригіналі текст починається з прописної. Якщо цитата переривається словами автора, то ці слова з обох боків виділяються комами і тире.

Посилання у тексті кваліфікаційної роботи на розділи, підрозділи, пункти, ілюстрації, таблиці, формули, додатки здійснюють, вказуючи їхній порядковий номер, наприклад «... у розділі 2 ...», «...дивись 1.4 ...», «... за 3.3.4 ...», «... відповідно до 2.4 ...», «... на рис. 2.2 ...», або «...на рисунку 2.2 ...», «... у таблиці 3.2 ...», «... (див. 3.2) ...», «...за формулою (3.1) ...», «... у рівняннях (1. 3) - (1.5) ...», «... у додатку Б ...». Якщо в роботі тільки одна ілюстрація, одна таблиця, одна формула, один додаток, то можна при посиланнях писати «на малюнку», «у таблиці», «у додатку».

Додатки оформлюються наприкінці кваліфікаційної роботи після Списку використаних джерел на наступних сторінках. Перед додатками розміщується чистий аркуш, на якому по центру пишеться слово «ДОДАТКИ». Кожний Додаток починається з нової сторінки. У верхньому правому куту сторінки з великої літери друкується слово «Додаток_» та зазначається порядкова літера алфавіту, за якою відбувається нумерація Додатків. Наприклад, «Додаток А», «Додаток Б», «Додаток В» і так далі. Кожен Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі з великої літери симетрично відносно тексту сторінки. Один додаток позначається як «Додаток А». Додатки повинні мати спільну з рештою звіту наскрізну нумерацію сторінок. Посилання у тексті Додатку на ілюстрації, таблиці, формули, рівняння рекомендується оформлювати наступним чином: «... на рисунку А. 2 ...», «... на рисунку А. 1 ...» - якщо рисунок єдиний у додатку А; «... в таблиці Б. 3 ...», або «... в табл. Б. 3 ...»; «... за формулою (В. 1) ...», «... у рівнянні (Д. 2) ...». Джерела, які цитуються тільки у Додатках, мають розглядатися незалежно від тих, які цитуються в основній частині роботи, і мають бути перелічені наприкінці кожного Додатка у переліку посилань.

3.3. Стилiстично-мовне оформлення квалiфiкацiйної роботи

У квалiфiкацiйній роботi виклад матерiалу має вiдповiдати науковому мовно-стилiстичному оформленню, який має певнi синтаксичнi та лексичнi особливостi:

– в тексті квалiфiкацiйної роботи не допускаються прояви емоцiйностi, образностi, риторичнi запитання (*наприклад: «карта збуту продукцiї просто вражає своєю рiзноманiтностю та обсягом», «здається досить дивним», «слiд ставитися трохи iнакше», «простiше кажучи» тощо*);

– не допускається використання прикметникiв в порiвняльному ступенi (*наприклад: скорiше, частiше, вище*). У цих випадках необхідно використовувати синонiмiчнi словосполучення;

– у науковiй роботi має бути присутня конкретика, тому займенники типу «щось», «хтось», «дещо», «що-небудь» в тексті роботи використовувати не можна у зв'язку з невизначенiстю їх значення;

– не властиво для наукового стилю вживання неповних пропозицiй, якi надають тексту ознак патетичностi та емоцiйностi, що притаманне художньому та розмовному стилям. Це ж вiдноситься до таких сполучникiв i сполучних слiв, як «та й», «не раз», «не те» тощо.

Виклад матерiалу в роботi здiйснюється, як правило, у безособовiй формi, що зосереджує увагу саме на результатах дослiдження, а не на авторствi (*наприклад: «результати проведеного аналізу дають змогу дiйти висновку щодо ... », «враховуючи зазначене, можна стверджувати про ...»*). Аналогiчну функцiю виконують речення з використанням пасивного стану (*наприклад, «проведено порiвняльний аналіз пiдходiв до управлiння реiнжинiрингом бiзнес процесiв...», «дослiджено шляхи й умови досягнення балансу мiж доходами та видатками» тощо*). У випадку, коли вживання особових речень уникнути неможливо, доцiльним є вживання займенника «ми» у вiдповiдних вiдмiнках, оскiльки вираз авторства як формального колективу надає бiльший об'єктивiзм викладу.

При написаннi квалiфiкацiйної роботи необхідно додержуватися єдностi термiнiв i визначень понять. Для цього подається перелiк умовних позначень, символiв, одиниць, скорочень i термiнiв. Допускається використання лише загальноприйнятих скорочень. Якщо в роботi вжито маловiдомi скорочення чи символи, то їхнiй перелiк слiд подати окремим списком, який друкують двома колонками: у лiвiй колонцi в алфавiтному порядку скорочення, у правiй – їх тлумачення.

Мова повинна бути лаконiчною, але читабельною i доступною для сприйняття. Науковий стиль також передбачає зрозумiлiсть i виразнiсть викладу. Тому не слiд використовувати тi слова i вирази, якi мають невизначене або узагальнене значення (*наприклад: належна динамiка, окремi явища, вiдповiдна методика, деякi висновки, певнi особливостi тощо*). Слiд уникати так званих штампiв (*наприклад: «вiдверто кажучи», «чесно зiзнатися», «як i слiд було очiкувати» тощо*). Це iстотно ускладнює сприйняття матерiалу.

Будь-якому автору наукової роботи притаманний свiй стиль викладу думок, що є суб'єктивним способом подачi матерiалу, але разом з тим iснують такi загальноприйнятi для наукових робiт мовнi норми сучасної української мови, яких необхідно дотримуватися. Неприпустимi повторення сказаного i перехiд до нової думки, поки попередня думка або iдея не отримала повного розкриття. Не можна використовувати складнi для сприйняття фрази.

У тексті не слiд надмiрно дробити фрази, адже це може привести до розриву самої думки i утруднити встановлення взаємозв'язкiв мiж її фрагментами. Текст може виявитися складним для сприйняття не тiльки через розтягнутiсть речень, але i через неправильну їх побудову. Будь-яка тавтологiя знижує якість наукового тексту. Подача матерiалу або власних суджень з якої-небудь проблеми повинна бути об'єктивною i неупередженою, мiстити критичну оцiнку присутнiх точок зору, висловлених у лiтературi з даного питання, пiдкрiплену конкретними доказами. Якщо вiдбуватися обговорення будь-якого аспекту, то точка зору автора повинна також бути аргументована. У роботах небажано посилатися на самого себе, але якщо це все ж необхідно, то слiд вживати такi вирази, як: «на нашу думку» тощо. Виконується квалiфiкацiйна робота виключно державною мовою.

3.4. Загальні правила цитування та посилання на використані літературні джерела

При написанні кваліфікаційної роботи бакалавра необхідно наводити посилання на матеріали, дані, ідеї або висновки інших авторів, які використовувались в ході розробки досліджуваних проблем та питань. Наявність посилань свідчить про наукову обізнаність автора та обґрунтованість положень дослідження. Крім того, посилання дають змогу знайти первинні документи для підтвердження достовірності цитованих даних та є проявом традиційних етичних норм наукової діяльності.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для аналізу досліджень інших авторів слід наводити цитати.

Вимоги до цитування:

- а) цитати беруться в лапки і супроводжуються посиланням на джерело;
- б) слова цитати наводяться в тій граматичній формі, в якій вони подані у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання;
- в) цитований текст має відтворюватись точно, оскільки довільні скорочення можуть спотворити зміст, який закладався автором;
- г) скорочення цитати допускається, але без перекручення або «виривання з контексту» оригінального авторського тексту. На місці пропуску (на початку, всередині, в кінці) ставлять три крапки;
- д) непряме цитування (виклад думок інших авторів своїми словами) має точно передавати ідеї автора.

Посилання наводяться одразу після закінчення викладу цитати або інших запозичених даних (визначень, класифікацій, формул, таблиць, схем, графіків, узагальнень). Посилання оформлюють у квадратних дужках двома цифрами. Перша цифра вказує на порядковий номер джерела у списку літератури, друга - номер сторінки, на якій знаходяться використані в роботі дані (наприклад, [5, с. 37]).

Посилання роблять на останні видання публікацій. Посилання на більш ранні видання здійснюється, коли наведені в них дані не включено до останнього видання.

Посилання на складову частину або конкретні сторінки джерела, крім квадратних дужок в тексті роботи, можна оформлювати у виносках в кінці сторінки, на якій наводиться цитована інформація. Виноски можна розставити автоматично з використанням можливостей Microsoft Office Word. У програмі ведеться автоматична нумерація виносков. Загальноприйнятим варіантом є розміщення виносков на кожній сторінці з суцільною нумерацією по всьому тексту. Можлива також нумерація виносков у межах кожної сторінки. Виноски оформлюються так само, як джерела в списку використаної літератури. Якщо на одній сторінці робиться кілька виносков на одне і те ж джерело, його опис повторювати не потрібно. Зазвичай пишуть: «Там же. - С. 145».

Посилання на кілька джерел оформлюються зазначенням лише їх порядкових номерів у списку використаних джерел у квадратних дужках, наприклад «...у працях [2, 4–6]...».

На всі таблиці, рисунки, формули, наведені у кваліфікаційній роботі бакалавра, обов'язково повинні бути посилання в тексті, принаймні один раз, до розміщення таблиці, рисунка або формули. Слова «таблиця» та «рисунок» пишуть скорочено, наприклад «...у табл. 1.1 наведено...», «...на рис. 1.2...», «формула (2.1) відображає ...». У повторних посиланнях на таблиці, ілюстрації та формули слід скорочено використовувати слово «дивись», наприклад «див. табл. 1.2».

3.5. Загальні правила бібліографічного опису літературних джерел

Список використаних джерел формується автором кваліфікаційної роботи бакалавра за його вибором одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис складають тією ж мовою, якою опубліковано документ. Відомості про документ, опублікований іншою мовою, ніж мова основного тексту кваліфікаційної роботи, у бібліографічних посиланнях незалежно від їх типу наводять мовою оригіналу.

Бібліографічний опис у списку використаних джерел оформлюється з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Бібліографічний опис використаного джерела має містити обов'язкову інформацію, необхідну для однозначної ідентифікації цього джерела. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел наведено у Додатку Ж.

РОЗДІЛ 4. ПОРЯДОК ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

4.1. Основні документи, що подаються до Екзаменаційної комісії

Студент зобов'язаний подати підсумковий варіант кваліфікаційної роботи бакалавра науковому керівнику, підготовлений відповідно до цих Методичних рекомендацій, і підписаний ним на титульному аркуші. Керівник перевіряє роботу і складає про неї відгук протягом семи календарних днів після отримання роботи від студента. Робота підлягає перевірці на наявність плагіату в «Базі випускових робіт», роздрукована Довідка про автоматизовану перевірку випускної кваліфікаційної роботи бакалавра на плагіат (*Додаток Л*) прикладається до роботи.

У разі схвалення роботи керівник рекомендує винести її на захист, що засвідчується його підписом на титульному аркуші кваліфікаційної роботи.

У відгуку наукового керівника повинні бути розкриті наступні критерії оцінки роботи:

- ступінь оволодіння компетенціями, позначеними в даних Методичних рекомендаціях;
- відповідність роботи обраній темі;
- обґрунтованість результатів;
- досягнуті результати, практичне значення;
- переваги і недоліки роботи;
- оформлення роботи і відповідність вимогам, наведених в Методичних рекомендаціях;
- допуск до захисту;
- рекомендована загальна оцінка кваліфікаційної роботи.

Форма відгуку наукового керівника приведена в *Додатку 3*. Отримання негативного відгуку керівника не є перешкодою до подання кваліфікаційної роботи на захист.

Зшита та підписана студентом і керівником кваліфікаційна робота передається на кафедру. Даний варіант роботи є остаточним, і вже не підлягає доопрацюванню або заміні.

До захисту допускається робота, що отримала відгук керівника та рецензента (рецензентів).

Рекомендований обсяг відгуку та рецензії повинні складати від однієї до трьох сторінок друкованого тексту.

Студент має право ознайомитися з відгуками керівника та рецензента (рецензентів) як особисто, так і за допомогою запиту-звернення студента по електронній пошті.

Кваліфікаційна робота разом з письмовими відгуками керівника та рецензента (рецензентів) повинна бути представлена відповідальному секретарю Екзаменаційної комісії не пізніше, ніж за два робочих дні до захисту.

У разі якщо студент не представив кваліфікаційну роботу з відгуком наукового керівника та рецензією до зазначеного терміну, протягом двох днів розглядається питання про допуск студента до захисту в даний період екзаменаційної комісії. Якщо причина затримки подання роботи визнається неповажною, то складається протокол за підписом голови комісії із захисту кваліфікаційних робіт про неподання роботи. Захист даної роботи проводиться відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка.

4.2. Підготовка студента-бакалавра до захисту кваліфікаційної роботи

Захист кваліфікаційної роботи відбувається двома етапами: перший етап – попередній захист на кафедрі, де було проведено дослідження, другий етап – захист на засіданні Екзаменаційної комісії.

Попередній захист призначається завідувачем кафедри за місяць до основного захисту і відбувається за наявності членів Екзаменаційної комісії. Ціль попереднього захисту – оцінити знання студента з проблематики виконуваного дослідження, охарактеризувати якість та ступінь його підготовки до захисту, розкрити ступінь готовності кваліфікаційної роботи, а також допомогти студентові своєчасно позбавитися виявлених недоліків.

На попередній захист має бути представлена кваліфікаційна робота з відгуком наукового керівника.

Попередній захист кваліфікаційної роботи визначає таку процедуру: усну доповідь студента (до 10 хв); питання доповідачеві та відповіді на запитання; слово наукового керівника; обговорення роботи членами кафедри, в ході якого вона оцінюється, позначаються сильні та слабкі напрямки, студентові надаються рекомендації щодо доопрацювання, удосконалення усної доповіді, визначаються строки для доопрацювання тощо.

4.3. Організація процедури публічного захисту кваліфікаційної роботи

На відкритому засіданні екзаменаційної комісії рецензована і допущена до захисту кваліфікаційна робота привселюдно захищається студентом. Нормативна тривалість захисту однієї роботи становить 20–25 хвилин. Захист оформляється протоколом з виставленням належної оцінки.

На засіданні екзаменаційної комісії захист кваліфікаційної роботи відбувається публічно. Він проходить в обстановці високої вимогливості, з дотриманням наукової моралі, принципності та носить характер наукової суперечки. При цьому поглибленому розгляду мусить підлягати вірогідність та обґрунтованість усіх рекомендацій і умовиводів наукового та практичного характеру, що є в кваліфікаційній роботі.

Засідання екзаменаційної комісії починається з об'яви головуєчим про захист кваліфікаційної роботи, зазначення її назви, прізвища, імені та по батькові її автора, факту потрібних у справі документів. Далі головуєчим зачитується письмовий відгук наукового керівника на завершеному кваліфікаційну роботу і рецензії на неї.

Потім слово для ознайомлення присутніх з основними результатами наукового дослідження надається самому студентові. Для виступу на захисті студент готує відповідні демонстраційні матеріали: частини програмного продукту, окремі слайди, презентацію, плакати, інші наочні матеріали. Усі слайди презентації рекомендується витримувати в корпоративному стилі Університету.

Власний виступ студент буде так, щоб зрозуміло сформулювати головні наукові результати проведеного дослідження. Студент має зосередити головну увагу на теперішніх теоретичних і прикладних принципах, які ним особисто розроблені, на першорядних підсумках проведеного дослідження, коли буде знайомити членів Екзаменаційної комісії та усіх присутніх на захисті кваліфікаційної роботи з текстом своєї доповіді. Варто знати і дотримуватись правильних норм прилюдного виступу, оскільки не тільки зміст тексту доповіді, але й її озвучення і переконання відповідей на запитання членів екзаменаційної комісії вагомою мірою устанавлюють оцінку захисту.

Дуже важливо, щоб мова доповідача була граматично точною, переконуючою, чіткою, оскільки це перетворить її на аргументовану та сприйнятливую. Студент повинен поставити собі за мету створити доповідь такою, якою вона буде зрозуміла широкій аудиторії фахівців – добре переконливою за змістом та строго науковою.

Стануть у нагоді студентові кілька порад, які допоможуть виступити з текстом особистої доповіді:

- ✓ уникаючи займенників, повторюйте іменники;
- ✓ споживайте прості слова та прості стверджувальні речення;
- ✓ робіть акцент на словах, які виділені в тексті доповіді інакшим кольором або шрифтом;

- ✓ не переобтяжуйте текст складними реченнями;
- ✓ щоб можна було доповнити доповідь своїми зауваженнями, лишайте більші поля при друкуванні.

Після промови доповідача йому надається право відповісти на побажання та зауваження рецензентів. Потім починається наукова дискусія, у якій мають право брати участь всі присутні на захисті. Особи, присутні на захисті та члени екзаменаційної комісії в усній формі можуть задавати усякі запитання відносно методів дослідження, проблем, порушених у кваліфікаційній роботі, уточнити завершені розрахунки та результати. Потрібно дотримуватися суті справи, відповідаючи на їхні питання.

На прохання студента після завершення дискусії йому може бути надане прикінцеве слово, після якого головна частина процедури захисту кваліфікаційної роботи закінчена. На закритому засіданні членів екзаменаційної комісії приймається рішення про оцінку роботи і підбиваються підсумки захисту. Це рішення приймається більшістю голосів членів комісії, що приймають участь у засіданні. Голос голови є вирішальним при однаковій кількості голосів.

Далі голова екзаменаційної комісії оголошує всім присутнім дану оцінку і дає знати, що студентові, який захистив кваліфікаційну роботу, присвоюється освітній ступінь бакалавра, після чого закриває консиліум. З метою підвищення оцінки повторний захист кваліфікаційної роботи не допускається. Повторний захист може бути проведений наступного року, за заявою студента, в період атестації на засіданні екзаменаційної комісії, якщо захист кваліфікаційної роботи визнано незадовільним. Екзаменаційна комісія установлює, може студент подати на повторний захист доопрацьовану кваліфікаційну роботу за тією самою темою чи повинний підготувати дослідження на другу тему. Кваліфікаційна робота зберігається на кафедрі протягом 5 років, після чого здається в архів.

4.4. Загальні критерії оцінювання кваліфікаційна роботи

Результати захисту кваліфікаційних робіт визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» за національною шкалою, а також балами (від 1 до 100) – за університетською шкалою та оцінками A, B, C, D, E, F, FX – за шкалою ECTS.

Кількісна шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90-100	відмінно	A
82-89	добре	B
75-81		C
69-74	задовільно	D
60-68		E
35-59	незадовільно з можливістю доопрацювання і повторного захисту роботи	FX
1-34	незадовільно з написанням і захистом роботи на іншу тему	F

Якісна шкала оцінювання кваліфікаційної роботи

Оцінка за національною шкалою	Якісні критерії
<i>відмінно</i>	Здобувач виконав роботу самостійно, на високому теоретично-аналітичному рівні, який демонструє глибокі теоретичні знання і практичні навички, здатність до професійної діяльності; опанував методами дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробки, творчого осмислення, систематичного викладу, формулювання висновків; показав критичне ставлення до джерел і літератури, сформулював власні пропозиції і практичні рекомендації; грамотно, з додержанням вимог держстандарту оформив кваліфікаційну роботу; написав роботу грамотно, українською науковою мовою, не допускаючи орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок; на захисті продемонстрував глибокі знання теми дослідження, впевнено відповів на запитання членів комісії. Робота має позитивні відгуки наукового керівника та рецензента.
<i>добре</i>	Здобувач виконав роботу самостійно, на належному теоретично-аналітичному рівні, який демонструє достатньо високі теоретичні знання і практичні навички, здатність до професійної діяльності; опанував методами дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробки, творчого осмислення, допускає незначні порушення логічності й систематичності викладу; формулювання висновків; показав критичне ставлення до джерел і літератури, автор не може в достатній мірі проаналізувати літературу і джерела з досліджуваної теми, але сформулював власні пропозиції і практичні рекомендації; з додержанням вимог держстандарту оформив кваліфікаційну роботу; написав роботу грамотно, українською науковою мовою, допускаючи при цьому поодинокі орфографічні, пунктуаційні та стилістичні помилки; на захисті продемонстрував глибокі знання теми дослідження, відповів на запитання членів комісії. Робота має позитивні відгуки наукового керівника та рецензента.
<i>задовільно</i>	Здобувач виконав роботу самостійно, на достатньому теоретично-аналітичному рівні, який демонструє теоретичні знання і практичні навички випускника, його здатність до професійної діяльності; опанував навичками дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробки, осмислення, систематичного викладу, формулювання висновків, але допускає порушення логічності й систематичності викладу, некритичного ставлення до документів і матеріалів; робота носить головним чином компілятивний характер, нечітко сформульовані або відсутні власні пропозиції і практичні рекомендації; допустив ряд помилок при оформленні роботи та її довідкового апарату з відхиленням від вимог держстандарту; написав роботу українською мовою, але допустив у ній орфографічні, пунктуаційні та стилістичні помилки; на захисті продемонстрував неглибокі знання теми дослідження, не зумів відповісти на окремі запитання членів комісії.
<i>незадовільно з можливістю доопрацювання і повторного захисту роботи</i>	Здобувач допущений до захисту кваліфікаційної роботи, але абсолютно в ній не орієнтується, не володіє відповідним поняттєвим апаратом, не опанував мінімумом наукових джерел за проблематикою дослідження, не може застосовувати результати роботи у стандартній ситуації, доповідь містить грубі помилки та доповідач не може відповісти на жодне запитання членів комісії.
<i>незадовільно з написанням і захистом роботи на іншу тему</i>	Здобувач не допущений до захисту кваліфікаційної роботи бакалавра у зв'язку з її невідповідністю вимогам, що висуваються до такої роботи

Розподіл балів за видами робіт (складових кваліфікаційної роботи)

Вид роботи (назва складової)	Максимальний відсоток (кількість балів) від підсумкової оцінки
Повнота висвітлення теми	25
Власний внесок студента	10
Оформлення роботи	20
Апробація роботи (стаття, виступ на конференції)	5
Захист на засіданні ЕК	40
<i>Разом</i>	<i>100</i>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація про академічну доброчесність науково-педагогічного, наукового, педагогічного працівника Університету. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2023/deklaratsiia_akadem_dobrochestnist_vykladachi.pdf.
2. Декларація про академічну доброчесність студента, аспіранта, докторанта Університету. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2023/deklaratsiia_akadem_dobrochestnist_student.pdf
3. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.
4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Положення про організацію освітнього процесу в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vdd/documenty_grinchenko_university/rozdil_10/Polozhennia_pro_orhanizatsiiu_osv_protseu.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок оформлення титульної сторінки

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
 Факультет економіки та управління
 Кафедра фінансів

«Допущено до захисту»
 Завідувач кафедри фінансів

_____ науковий ступінь, вчене звання

_____ Прізвище, ініціали

«_____» _____ 20____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
 Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Тема «...»

Виконав (ла)

студент(ка) групи _____

_____ (П.І.Б.)

_____ (підпис)

Науковий керівник

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (П.І.Б.)

_____ (підпис)

Київ – 20__

Додаток Б

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
 Факультет економіки та управління
 Кафедра фінансів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
 Завідувач кафедри фінансів
 науковий ступінь, вчене звання

_____ Прізвище, ініціали

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
 студенту групи _____

(шифр групи)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи _____

1. Вихідні дані: _____

_____

2. Основні завдання: _____

_____

3. Пояснювальна записка: _____

_____

4. Графічні матеріали: _____

_____

5. Додатки: _____

_____

6. Строк подання роботи на кафедру «___» _____ 20__ р.

Науковий керівник

Завдання прийняв до виконання

_____

_____

науковий ступінь, вчене звання
 П.І.Б.

«___» _____ 20__ р.

Індивідуальний робочий план виконання кваліфікаційної роботи

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
студента групи _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи _____

№ зп	Види роботи, завдань, заходів	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Постановка задачі. Предмет, мета, завдання		
2	Робота з джерелами за темою роботи		
3	Визначення змісту кваліфікаційної роботи		
4	Теоретико-методологічний розділ:		
	– теоретичні аспекти досліджуваного питання		
	– літературний огляд та аналіз історичного досвіду		
	– методичні підходи до вивчення проблеми		
5	Дослідницько-аналітичний розділ:		
	– опис основних параметрів та характеристик предмета дослідження		
	– ґрунтовний аналіз предмета дослідження		
	– механізми, методики, моделі й рекомендації для вдосконалення проблеми		
6	Проектно-рекомендаційний розділ:		
	– аналіз результатів дослідження та механізм (або методичне забезпечення) рішення проблеми дослідження		
	– визначення напрямків удосконалення або розвитку сфери фінансово-кредитних відносин, що є предметом аналізу		
	– конкретні науково обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення предмета дослідження		
7	Висновки		
8	Оформлення кваліфікаційної роботи		
9	Подання роботи на відгук		
10	Рецензування		
11	Підготовка до захисту		
12	Захист кваліфікаційної роботи		

«Затверджую»
Науковий керівник_____
(підпис)

Індивідуальний план склав

_____
(підпис студента)

«_ _» _____ 20_ _ р.

«_ _» _____ 20_ _ р.

Анотація кваліфікаційної роботи

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота: --- с., --- рис., --- табл., --- посилання.

Актуальність: ....

Об'єкт дослідження: ....

Предмет дослідження: ....

Мета роботи: .....

Завдання:

1. Дослідити ....
2. Проаналізувати існуючі ....
3. Дослідити засоби та інструментарій ....
4. Розробити .....
5. Організувати .....

В роботі показано ..., розроблено ....., створено, ...

Результати даної роботи можуть бути використані для .....

Ключові слова: .....

Зразок оформлення змісту кваліфікаційної роботи**ЗМІСТ****ВСТУП****РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ**

1.1. Сутність, принципи та основні завдання банківського кредитування

1.2. Класифікація банківського кредитування

1.3. Нормативно-правове та законодавче забезпечення банківського кредитування

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ АТ «ПУМБ» за 2021-2023 рр.

2.1. Аналіз обсягів банківського кредитування в Україні

2.2. Динаміка та структура кредитування юридичних та фізичних осіб

2.3. Аналіз міжбанківського кредитування

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Основні проблеми банківського кредитування в Україні

3.2. Вплив банківських ризиків на кредитну діяльність банківської установи

3.3. Перспективи розвитку банківського кредитування України

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ****ДОДАТКИ**

**ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія: монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с.
Два автори	1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади: монографія. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 130 с.
Три автори	1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах: навч. посіб. Львів: Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	1. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент: навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 2. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації: навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання: монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	1. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 2. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ: ЦУЛ, 2017. 176 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.
Автореферати дисертацій	1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.
Дисертації	1. Ісаєва О.В. Оцінка діяльності держави на фінансовому ринку України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2014. 280 с. 2. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.

Продовження Додатку Ж

Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України: офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141.
Архівні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. 3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	<ol style="list-style-type: none"> 1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с. 2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.
Препринти	<ol style="list-style-type: none"> 1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).
Стандарти	<ol style="list-style-type: none"> 1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.
Бібліографічні покажчики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).
Частина видання: книги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.

Закінчення Додатку Ж

<p>Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137. 2. Сосновська О.О., Мисюра А. Ю. Аналіз позитивних та негативних тенденцій податкової реформи в Україні. Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Національний університет ДПС України, Навчально-науковий інститут фінансів, банківської справи., м. Ірпінь, 25 березня 2016 р., С. 535-537.
<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України: словник термінів</i> / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. 3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92. 2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79. 3. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
<p>Електронні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2023). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsei.org.ua/5_2017/32.pdf.

Форма відгуку наукового керівника**ВІДГУК**

наукового керівника на кваліфікаційну роботу

_____

(прізвище, ім'я, по-батькові студента в родовому відмінку)

«_____»

(повна назва теми)

подану на здобуття кваліфікації бакалавра фінансів,
банківської справи та страхування

за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

1. Обґрунтування актуальності теми
2. Мета та завдання роботи
3. Обсяг та структура роботи, характеристика її розділів
4. Оцінка повноти використання фактичних даних
5. Використання в роботі економіко-математичних методів та ПЕОМ
6. Результати роботи (наукові, практичні)
7. Відповідність роботи завданню та оцінка повноти його виконання
8. Оцінка професійного рівня підготовки бакалавра
9. Недоліки
10. Загальна оцінка кваліфікаційної роботи

Науковий керівник кваліфікаційної роботи

_____

(науковий ступінь, посада)

_____

(підпис)

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____

(дата)

Додаток К

Форма оформлення зовнішньої рецензії на кваліфікаційну роботу**РЕЦЕНЗІЯ**

на кваліфікаційну роботу _____
(прізвище, ім'я, по-батькові студента в родовому відмінку)

« _____ »,
(повна назва теми)

подану на здобуття кваліфікації бакалавра фінансів,
банківської справи та страхування

за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

1. Актуальність і практичне значення кваліфікаційної роботи
2. Позитивні сторони у роботі
3. Недоліки або дискусійні питання у роботі
4. Оцінка якості запропонованих студентом заходів і пропозицій, їх практична цінність
5. Загальний висновок рецензента (рекомендувати чи не рекомендувати) кваліфікаційну роботу студента до захисту

_____
(дата)

Рецензент¹:

_____
(Посада і місце роботи
рецензента)

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
¹ Підпис рецензента завіряється печаткою установи

Додаток Л

**Зразок оформлення Довідки² про автоматизовану перевірку
кваліфікаційної роботи на плагіат**

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

Підрозділ: Факультет економіки та управління
Спеціальність: Фінанси, банківська справа та страхування
Кафедра: фінансів

**ДОВІДКА
про автоматизовану перевірку кваліфікаційної роботи на плагіат відповідно
до Закону України про авторське право та суміжні права**

Студент: _____
(прізвище, ім'я, по-батькові студента)

Тема кваліфікаційної роботи: _____
(повна назва теми)

Дата подання: _____

№	Назва файлу	Унікальність
1	Тема роботи	98,83%

Висновок

В результаті перевірки кваліфікаційної роботи виявлено співпадіння 1,17% з іншими кваліфікаційними роботами, які містяться у базі робіт.

Примітка: автоматизована перевірка не відповідає на питання, чи є той чи інший фрагмент тексту запозиченим. Відповідь на питання чи є позичений текст саме плагіатом, а не законною цитатою, залишається на розсуд комісії. Система знаходить джерело запозичення, але не визначає, чи є воно періоджерелом. Рекомендована унікальність роботи не нижче 75 %.

_____
(дата)

Відповідальна особа: _____
(підпис)

(печатка Факультету)

² Довідка видається помічником декана з ІКТ